

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

זמני קריאת המגילה

א. משנה וגמרא

1. לימדו בבקיאות משניות פרק ראשון במגילה. סכמו לעצמכם את עיקר תכני הפרק ומבנהו (מפאת לימוד פרקים ג-ד בזמן קיץ שעבר, אני מניח שהמסכת מוכרת לכם).
2. משנה מגילה פ"א משניות א-ג.
3. בבלי מגילה ב. "מגילה נקראת... כמחמתן לטבריא" (ב: 3 שורות מלמטה).
  - ללימוד הסוגייה היעזרו בנוסח הסוגייה מכתב יד תימני (מצורף). באמצעותו יקל עליכם לעמוד על מבנה הסוגייה. שימו לב לתוספות הפרשניות המצויות בכתב היד.
4. ניתוח הנושאים המצויים בסוגייה יעשה לפי סדר תמטי ולא לפי סדר הסוגייה.

ב. פרזים ומוקפים

1. עיינו במגילת אסתר פרק ט', בעיקר פסוקים טז-לב.
  - עמדו על השלבים השונים של ציון ימי הפורים המתוארים בפסוקים.
  - מתי יש לציין את פורים? מהן מצוותיו?
2. עיינו היטב בסוגיית הבבלי ב: "כרכים... זמנו שלזה" (ש' 92-74).
  - כיצד קורא הבבלי את הפסוקים? שימו לב למודעות הסוגייה לקריאות אחרות אפשריות.
3. ירושלמי מגילה פ"א ה"א, מה' אקדמיה עמ' 739 ש' 37, "כרכים המוקפין... יהושע בן נון" (ש' 45). מומלץ ביותר לעיין גם בהמשך הסוגייה, אלא שהעיון בו קשה, ואני מעדיף שתראו קודם את המקורות הנוספים בדף.
4. ניתוח מלא של העניין כרוך גם בהגדרת מוקפים:
  - תוספתא מגילה פ"א ה"א.
  - בבלי ב: "מתניתין... כמחמתן לטבריה" (ש' 120-95).
5. חידושי הרמב"ן למגילה ב. ד"ה מה ששינינו (מצורף). מומלץ לעיין בעיקר עד ש' 177.
  - הגדירו את השאלות שהטרידו את הרמב"ן.
  - עמדו על פרשנות נס פורים על ידו.
  - השלבים השונים בניהוג פורים במגילה.
  - הסבר ההבחנה בין פרזים ומוקפים.
6. ר"ן על הרי"ף, א. ברב אלפס, ד"ה ויש כאן שאלה.
7. ריטב"א ב. ד"ה ובעו רבנן. לימדו בשלב זה עד ש' 240 (מצורף).
  - בכדי להבין את שיטת הרא"ה (מורו של הריטב"א), ראו משנה ערכין פרק ט', משנה ג', ו' (מצורף).
  - הריטב"א מש' 241 דן האם הגדרת מוקפים ביחס לקריאת המגילה חופף להגדרת בתי ערי חומה. הבנת הדברים דורשת ידע בסוגיות בהמשך, ולכן נדחה את העיון בשאלה זו.
8. להרחבה – מאירי עמ' יא, "ונראה לי הטעם... קודם לכן" (מצורף).
9. להרחבה:
  - ' תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 331-334.
  - א' וולפיש, "דברי שלום ואמת", בתוך: הדסה היא אסתר, עמ' 135-130.
10. מומלץ להשלים את העיון בשיטת רבי יוסי ברבי יהודה בעיון במקורות שצוינו לעיל ב- 4-3. להבנת הירושלמי, עיינו בתוספתא כפשוטה עמ' 1123-1122.

שיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

- מגילה פרק ראשון כתב יד קולומביה X893-T 141
- 5 (ב ע"א) גמר'
מנא לן?
[מנא לן]!, כי דבענן למימר לקמן, דאיתמר: אמר ר' חנינה: חכמים היקלו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה כי שני? פס? ספ]קו מים ומזון לאחיהם שבכרכים? !
אנן הכי אמרינן:
מיכדי כולהו אנשי כנסת הגדולה תקינו,
10 דאיסלקא דעתא אנשי כנסת הגדולה תקינו ארבעה עשר וחמשה עשר הוא דתקון,
היכי אתו רבנן עקרי תקנתא דתקינו אנשי כנסת הגדולה,
והתנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן יהא גדול ממנו בחכמה ובמנין? >משנה עדיות
א, ה <
15 אלא פשיטא, הא אנשי כנסת הגדולה תקינו.
והיכא? ר? מיזא?
- אמ' רב שמין בר זבדא אמ' ר' יוחנן: אמ' קרא 'לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם' - זמנים הרבה תקינו לה
חכמים.
האי מיבעי ליה לגופיה?
20 אם כן, לימא קרא 'בזמן'. מאי 'זמניהם'? שמעת מינה תרתי.
ואיכתי מיבעי ליה זמנו שלזה ולא זמנו שלזה?
אם כן, לימא קרא 'זמנם'. מאי 'זמניהם'? (ז) [ש]מע מינה כולהו.
אימא 'זמניהם' טובא?
25 'זמניהם' דומיא דזמנם. מה זמנם תרתי, אף זמניהם תרתי.
ואימא תרי סר ותלי סר?
כי (כ) [ד?] אמ' שמואל בר יצחק שלשה עשר זמן קהלה לכל היא [ולא]? צריך לרבווי, הכי נמי זמן קהלה לכל
היא ולא צריך לרבווי.
ואימא שתי סר ושב סר?
30 אמ' קרא: 'ולא יעבור'.
- ורב שמואל בר נחמני: אמ' קרא 'כימים אשר נחו בהם היהודים' - ימים כימים, לרבות אחד עשר ושנים עשר.
ואימא תרי סר ותלי סר?
אמ' רב שמואל בר יצחק: שלשה עשר זמן קהלה לכל הוא ולא צריך
35 \$ פיר' רב אחא שלשה עשר זמן קהילה לכל היא שנ' נקהלו היהודים בעריהם ולא צריך למכתב דהוא יום תענית
שמתכנסין בו ישראל לתענית\$.
ואימא שתי סר ושב סר?
אמ' קרא ו'לא יעבור'.
- ור' שמואל בר נחמני מאי טעמא לא אמ' מ'בזמניהם'?
40 'זמן זמנם זמניהם' לא משמע ליה.
ורב שמן בר אבא מאי טעמא לא אמר מ'כימים'?
אמ' לך: ההוא לדורות כתיב.
- 45 אמ' רבא בר בר חנא אמ' ר' יוחנן: זו דברי ר' עקיבה סתימתאה, דדריש 'זמן זמנם זמניהם', אבל ח[כ]מ' אומ'
אין קורין אותה אלא בזמנה.
מותיבי: אמ' ר' יהודה אימתי בזמן שהשנים כתקנן וישראל שרויין על אדמתן, ח[א]בל בזמן הזה הואיל
ומסתכנין³ בה אין קורין אותה אלא בזמנה.
50 ר' יהודה אליבא דמאן אמרה? אליבא דר' עקיבה, בזמן הזה נמי איתה להא תקנתא?
אמרינן אליבא דרבנן, ובזמן שהשנים כתקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן? תיובתא!

¹ חסר בכתב יד קולומביה, אך נמצא בכל עדי הנוסח האחרים, בחלקם בגוף הטקסט ובחלקם בגליון.

² חסר בכ"י קולומביה, אך כן הוא בכל עדי הנוסח האחרים.

³ בכל עדי הנוסח האחרים – ומסתכלין. שתי הנוסחאות מצויות ברי"ף, א: ברב אלפס, ונדונים שם ברו"ה וברמב"ן.

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

- איכא דאמרי:
אמ' רבא בר בר חנא אמ' ר' יוחנן: זו דברי ר' עקיבה סתימתאה, אבל חכמ' אומ' בזמן הזה הואיל ומסתכנין בה
אין קורין אותה אלא בזמנה
\$ פיר' מסתכנין כלומ' הואיל ועיניהם שלעניים נשואות למקרא מגלה כשיתנו להם מעות אין קורין אותה אלא
בזמנה \$ 55
- \$ פי' אחר כלומ' יראו אומות העולם שישראל עושין מועדים הרבה לכל עיר ועיר ואינן ביום אחד ויאמרו אין
דתם אחת ונמצאו ישראל בסכנה ולפיכך אין עושין אותו אלא יום אחד בזמן הזה \$
- רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה (ב ע"ב) ומוקים לה לבריתא בר' יוסי בר' יהודה:
מאי אמ' יהודה? אבל בזמן [הזה] הואיל ומסתכנ(ג) [ל]ין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, תניא נמי הכי אמ' ר'
יהודה אימתי בזמן שהשנים כתקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין
אותה אלא בזמנה,
ורמינהי: אמ' ר' יהודה אימתי במקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל במקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין
אותה אלא בזמנה. 60
- במקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן, ואפלו בזמן הזה!
ומוקים לה לבריתא בר' יוסי בר' יהודה.
ומשום דקא קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה מוקים לבריתא בר' יוסי בר' יהודה?
רב אשי שמיע ליה דאיכא דתאני לה בר' יהודה (ו?א?יכא דתאני לה בר' יהודה) ואיכא דתאני לה בר' יוסי בר'
יהודה, ומדקא קשיא ליה (ב) [ד]ר' יהודה אדר' יהודה, אמ' מאן דתני לה בר' יהודה לאו דוקא, בר' יוסי בר'
יהודה דוקא. 65
- כרכי?ם? המוקפין חומה מימות יהושע וכו'.
מנא הני מילי?
אמ' רבא: אמ' קרא 'על כן היהודים הפרזים וגו?' עושים את יום ארבעה עשר וגו', מדפרזים בארבע עשר
מוקפות חומה (ב) [חמשה עשר].
ואימא פרזים ב"ד מוקפות חומה כלל לא ניקרו?
אטו מוקפות חומה, לאו ישראל נינהו?
ועוד 'מהדרו ועד כוש' כת'!
ואימא + <פרזים בארבעה עשר 01>, מוקפות חומה ב"ד ובט"ו, כד כת' 'להיות עושים את יום ארבעה עשר ואת
יום חמשה עשר'.
אי כת' 'את יום ארבעה עשר (ואת יום) [חמשה עשר]', כיד קא אמרת. השתא דכת' 'את יום י"ד ואת יום ט"ו',
אתא את והפסיק - הני בארבעה עשר והני בחמיסר.
ואימא פרזות בארביסר, מוקפות חומה - אי בעי בארביסר ואי+ בעי בחמיסר?
אמ' קרא: 'בזמניהם'; זמנו שלזו לאו זמנו שלזה.
ואימא בשלשה עשר?
כשושן. 75
- אשכחן עשייה, זכירה מנא לן?
אמ' רבא: אמ' קרא 'והימים האלה נזכרים ונעשים', איתקש זכירה לעשייה, מה עשייה זמנו שלזה לאו זמנו
שלזה אף זכירה זמנו שלזה לאו זמנו שלזה. 80
- מתניתין דלא כי האי תנא, דתניא:
ר' יהושע בן קרחה (או) [מ']': אף כר(ב) [כ]ים המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר.
מאי טעמיה דר' יהושע בן קרחה?
דאמ' כשושן. מה שושן מוקפת חומה מימי אחשורוש וקורין בחמיסר, אף כל שמוקפין חומה מימי אחשורוש
קורין בחמיסר.
ותנא דידן מאי טעמא?
אמ' רבא: דקא יליף פרזי פרזי. כת' הכא 'על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפ?ר?זות', וכת' התם 'כל אלה
ערים בצורות לבד מערי הפרזי הרבה מאד'. מה להלן פרזים ד?הת?ם מוקפות חומה דידהו מימות יהושע בן נון,
אף כאן פרזים דהכא מוקפות חומה דידהו מימות יהושע בן נון. 95

100

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

- 105 דשלמא דר' יהושע בן קרחה מאי טעמא לא אמ' כה[ת]נא דידן, דלית ליה פרוזי פרוזי; אלא תנא דידן מאי טעמא לא אמ' כר' יהושע בן קרחה?
מאי טעמא לא אמ' - דאית ליה פרוזי פרוזי!
אלא לאו הכי קא אמרינן:
שושן - דעבדה כמאן?
אמ' רבא ואמרי לה כדי: שאני שושן הואיל ונעשה בה הנס.
- 110 בשלמא לתנא דידן, היינו דכת' 'מדינה ומדינה עיר ועיר' - 'מדינה ומדינה' לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפות חומה מימות אחשורוש; 'עיר ועיר' נ?מ?י לחלק בין שושן לשאר עיירות. אלא לר' יהושע בן קרחה, בשלמא 'מדינה ומדינה' לחלק בין שושן לשאר עיירות; 'עיר ועיר' למאי אתא?
אמ' ר' יהושע: ולתנא דידן מי ניחא? כיון דאית ליה פרוזי פרוזי, 'מדינה ומדינה' למאי אתא?
אלא כולה לדרשא הוא דאתא, הא דר' יהושע בן לוי,
115 דאמ' ר' יהושע בן לוי: כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך.
ועד כמה?
אמ' (ר') 'ירמיה ואי תימא ר' חייא בר אבא: כמ?ח?מתן לטבריה, והינו מיל.
וולימא מילתא?
120 קא משמע לן, שיעורא דמיל כמה הוי? כמחמתן לטבריה.
- חידושי הרמב"ן מסכת מגילה דף ב עמוד א
מגילה נקראת
מה ששינונו כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירות גדולות בארבעה עשר.
אני תמה מאד מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם לעשות ישראל אגודות במצוה הזו, ואע"ג דליכא הכא משום
125 לא לתגודדו דהו"ל שני בתי דינים בשתי עיירות כדאיתא בפ"ק (דיומא) [דיבמות] מ"מ לכתחלה למה חלקום
לשתי כתות, ועוד היכן מצינו בתורה מצוה חלוקה בכך והתורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם וכל
דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון,
ושמא י"ל לפי שנעשה הנס בשושן ב"ד ונוח שלהן היה בחמשה עשר קבעו לחמשה עשר יום ביום שהתחילו
בו, ולפי שעיקר הנס היה בשושן קבעו עמהן מקומות הנכבדין דהיינו כרכין המוקפין, ושאר כל עיירות שהיה
130 הנס שלהן ב"ג ונוח שלהן ב"ד קבעוהו ביום שלהן שהתחילו, כדרך שאירע להם כך קבעו אותם.
ואין טעם זה מתוק וטוב בעיני, לפי שהיה עיקר הנס לשושן עצמו ביום י"ג והנה ראוי שיהיה להם י"ד יום טוב
עם כל ישראל אע"פ שעשו בשנת הנס יום טוב בט"ו, או שיהיה לשושן יום טוב ב"ד וט"ו הואיל ונעשה בהם
נס.
- 135 וכשעיינתי בכתובים נתיישב לי הענין יפה, לפי שהוא דבר ברור שבזמנו של נס זה כבר נפקדו ישראל ועלו לארץ
ברשיון כורש ונתיישבו בעריהם, ואע"פ שאמר המן ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, מ"מ אנשי כנסת
הגדולה עם רוב ישראל בארץ היו, ושוב לא עלו מהם אלא מעטים עם עזרא, וכשצוה אחשורוש להשמיד להרוג
ולאבד היו הפרזים והעיריות שאין להם חומה סביב בספק וסכנה גדולה שלא יעלו עליהם אויבים יותר מן
המוקפין, וכענין שאמר בהם בספר עזרא (נחמי' ד') ויהי כאשר שמעו סנבלט וטוביה והערבים והעמונים
140 והאשדודים כי עלתה ארוכה לחומות ירושלים כי החלו הפרצים להסתם ויחרו להם מאד ויקשרו כלם [יחדיו]
לבוא להלחם בירושלים ולעשות לו תועה ונתפלל אל אלהינו ונעמיד משמר [עליהם] יומם ולילה מפניהם,
וכשנעשה הנס עשו כולם יום נוח ומשתה ושמחה, דכתיב ושאר היהודים אשר במדינות המלך אחשורוש נקהלו
ועמוד על נפשם ביום שלשה עשר ונוח בארבעה עשר ועשה אותו יום משתה ושמחה, ושל שושן עשאו ג"כ
ממחרת הנס שלהן, וזה היה בשנת הנס בלבד.
- 145 ולאחר מיכן בשנים הבאות עמדו פרזים ונהוג מעצמן לעשות יום ארבעה עשר שמחה ומשתה ויום טוב, אבל
מוקפין לא עשו כולם לפי שהיה הנס גדול בפרזים והיה עליהם [הסכנה] יותר כדפרישית. וזהו שכתוב על כן
היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום י"ד לחודש אדר שמחה ומשתה ולא הוזכרו כאן מוקפין
כלל.
- 150 אחר זמן לאחר שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו סמך מן התורה, עמד מרדכי ובית דינו וראו דבריהם של פרזים
שראו הנס הזה לעשות לו זכר לדורות וקבעו אותו על כל ישראל שכולן היו בספק, וראוי להקדים פרזים
למוקפים מפני שהיה נסם גדול ושהם התחילו במצוה תחלה לעשות להם לברם יו"ט, לפיכך קבעו יו"ט של
פרזים ביומן ושיהא מיוחד להם, ושל מוקפים קבעו ביום נוח של שושן, וזהו שכתוב ויכתוב מרדכי את הדברים
האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים לקיים עליהם להיות
עושים את יום י"ד ואת יום ט"ו, כלומר שלח להם שיקבלו כולם לעשות זכר לנס ולא יאמרו הרחוקים משושן
ומא"י לא היו המן וסיעתו באין עלינו, וקבלו ישראל עליהם הדבר, זהו שכתוב וקבל היהודים את אשר החלו
155 לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם כלומר שקבלו מה שהחלו הפרזים לעשות מעצמן ומה שכתב מרדכי שצוה

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

לכולם לעשות כן, ונתן טעם כי המן בן המדתא צורר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם הוסיף בכאן מלת כל שהיה הנס לכלם אפי' למוקפים, והיינו דאמרינן בגמ' מדפרזים בי"ד מוקפין בט"ו שלא הותקן י"ד אלא לפרזים שהתחילו בו, ומקשי ואימא מוקפין כלל לא, שלא תקנו אלא מה (שהתנו) [שהתחילו] בו, והשיב אטו לאו ישראל ניהו לשלוח למקצת ישראל ולא לכלם, ועוד מהודו ועד כוש כתיב, דכתיב במצותו של מרדכי אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים דהיינו מהודו ועד כוש.

160

ועם כל זה היו בישראל מתיראים לנהוג זה בפרהסיא עד שחזר מרדכי ושלח להם חותם המלכה שצותה לעשות כן ושוב לא נתייראו שהיו אומרים מצות המלכה אנו עושין, זהו שכתוב ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף לקיים את אגרת הפורים האלה, זהו טעם חלוק התקנה לפרזים ומוקפין, והיינו דאמרינן (ה' ב') פרזין ומוקפין דכתיב גבי מגילה דהני מגלו והני מכסו או דילמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו, אלמא טעמא דתקנתא משום הצלה הוא דאית להו למוקפין הצלה דמיגנו בחומתן ונלחמיהם או דמיכסו ומטמרי מאויביהם.

165

עכשיו בירורו הכתובים וטעם התקנה שחלקו הנס לשני ימים, והיה ראוי לפי זה שהפרזים בימי אחשורוש יהיו קודמין למוקפין שבימיו, אלא לפי שהיה עיקר הנס לאותן שבא"י והיא היתה חרבה שעדיין לא בנו בה כלום משעת עלייתן, לא ראוי שיהיו (ל)ירושלים עיר הקדש וכל ערי יהודה וישראל הבצורות נידונות כערי הפרזים, והחזירו הענין לימי יהושע וחלקו בין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון לשאינן מוקפין חומה. זהו שאמרו בירושלמי ר' סימון בשם ר"י בן לוי חלקו כבוד לא"י כי היתה חרבה באותן הימים ותלו אותה בימי יהושע בן נון והיינו כדפרישית דמשום כבוד בעלמא, ואע"ג דלשאר דברים למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא אין נוהגות אלא באותן שקדשו בני גולה, לענין מגילה לדברי הכל כל שהיו מוקפין בימי יהושע בן נון קורין בט"ו, דליתיה אלא (נס) [כבוד] שנהגו לא"י דאי לא תימא הכי למ"ד קדושה ראשונה ושניה יש להן מוקפין מימי יהושע מאי מהני להו, ומתניתין ודאי דברי הכל היא וליתה אליבא דרבי אלעזר ברבי יוסי בלחוד, ועוד דהא מתניתין הלכה היא וק"ל קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, (ובעובדי) [ובטבריא] דגמ' נמי לא דייקנן אלא אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא אבל אם קדשום עולי גולה לא דייקי כלל, אלא ש"מ כדפרישית.

170

175

והא דמקשינן בגמרא (ג' ב') גבי כרך שחרב ולבסוף ישב, ישב אין לא ישב לא והתניא רבי אלעזר ברבי יוסי אומר אשר אין לו חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ופרש"י ז"ל משום דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל, (ו)התם ה"ק ישב אין לא ישב לא שאע"פ שחרב בינתים לא בטלה קדושה אלא דבעינן חומה בשעת מצוה, והתניא דלמ"ד קדשה לע"ל לא בעינן חומה כלל, והילכך גבי מגילה דלכ"ע בימות יהושע תליא לא איכפת לן בחומה כלל, א"נ נסיב לה מדברי ר' אלעזר ברבי יוסי לומר (דמינסבא) [דא"נ סבר] כריב"ל דבעי ישב לא מייקיימא אפילו לענין בתי ערי חומה ושלוח מצורעים, ואלו לרבנן חרב אע"פ שישב בטלה קדושתן, הא לענין מגילה לדברי הכל בימות יהושע תלוי הדבר בין חרב בין נתישב.

ועכשיו לפי דרך זה נצא מכלל ספק במה שהיו מקצת החכמים חוששין במוקפים חומה שבחוצה לארץ אם דינן כדין פרזים, שהיו אומרים כיון שתלו הדבר בזמנו של יהושע ב"נ אין דינם אלא בא"י, דמה ענין יהושע בן נון לחו"ל, ועוד דגזרה שוה של פרזי פרזי בשל א"י היא ובאותן שנתקדש וכל המצות האלו נוהגין בהן, ואע"פ שסתם שנינו כרכין המוקפין, [כיון] שהזכירו ימות יהושע ב"נ על כרכין שלו משמע. ורבותינו הצרפתים ז"ל הביאו ראיה שאפי' בח"ל קורין בט"ו, ממה שאמרו רב אשי קרא מגילה בהוצל בארביסור ובחמיסור מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ או לא, והוצל בח"ל היתה כדאמרינן בכתובות (ק"א א') נקיטנא בכל לא חזיא חבלי משיח תרגמוה אהוצל, ובפסחים (ק"ג ג') אמר' הוא יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי, ולקמן (כ"ט א') נמי אמרינן בבבלי הכיכא בבי כנישתא דהוצל. גם זו הראיה אינה מוציאה אותנו מידי ספק לפי שכתוב במקצת הספרים בכאן הוצל דבנימין, וכן גרסתו של ר"ש ופירש דתרי הוצל הוה חד בחלקו של בנימין, וההיא דבבלי לא מקריא דבנימין, ולא גרסינן בכתובות דבנימין, אבל לפי הטעם שאמרנו דין הפרזים נוהג בכל מקום ולא דוקא באותם שנתקדשו, דהא למ"ד בטלו משבטלה [קדושת] הארץ נמי מגילה נקראת בהן בט"ו כדפרישית.

180

185

190

195

200

205

אלא שיש לחוש עוד ולומר שמא בחו"ל לא היו הכרכין המוקפין חומה ביד ישראל, אלא ישראל שבהן בין החומות היו יושבים והיו צריהם עמהם לפני מן החומה, ומה החומה מועלת להם, אבל מ"מ כיון שעיקר הנס היה בא"י תקנו בכל העולם שיעשו כדרך שהן עושין, וראיה לדבר דהא לר"י בן קרחא דאית ליה מימות אחשורוש אפילו בחו"ל אית ליה מוקפין, כדאמרינן בהדיא מ"ט דר"י בן קרחא כשושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו ולא אמרינן אין החומות ביד ישראל, ומדר"י בן (לוי) [קרחא] נמי נשמע לרבנן שלא חלקו הם בכל ח"ל דלימרו לרבנן כולהו פרזים ניהו ולימא רבי יהושע בן קרחא דמוקפים ניהו כיון דהוה בימי אחשורוש, אלא בזמן ההיקף בלחוד נחלקו, ועוד דמדמקשינן בגמ' לתנא דידן כיון דאית ליה פרזין (ן) פרזין (ן) מדינה ומדינה למה לי, לימא לחלק בין מוקפים דא"י למוקפין דח"ל, ואע"ג דפרזי דתורה בארץ הוה, גזרה שוה לא אתיא להכי ולא דוקא הוא, דהא אמרינן במסכת נדה (כ"ג א') דברי תורה מדברי קבלה לא גמרינן גזרה שוה, אלא הקישא בעלמא הוא דמקרו פרזין לזמן תורה דהיינו מימות יהושע ב"נ, ועוד דמתניתין ודאי סתמא קתני כרכין המוקפין חומה קורין כפרים ועיירות גדולות קורין ובכל מקום תנן, ועוד מצאתי בירושלמי הכרך שחרב ונעשית של גויים איתא חמו בו אין קורין ובחו"ל קורין, פי' הכרך שחרב או שנעשה של גויים זמן אחד ונטלו ממנו י' בטלנין לכשיחזרו שם ישראל [מהו] שיקראו בט"ו, כרך שחרב ולבסוף ישב דר"י בן לוי מיבעיא ליה,

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

210 ופשוט מהם שאלה והלא בחו"ל קורין במוקפין שבה בט"ו אע"פ שהרכה כרכין בחו"ל שלא היו שם ישראל כלל בימי אחשורוש וכ"ש שלא היה בהן י' בטלנין תדיר, וש"מ דבח"ל דבר פשוט הוא שקורין בט"ו במוקפין וכן דעת כל הגאונים ז"ל.

משנה מסכת ערכין פרק ט

משנה ג

215 המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חדש הרי זה כמין ריבית ואינה ריבית מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו אינו מונה לו שנה אלא משעה שמכר לו שנאמר (שם /ויקרא כ"ה/) עד מלאת לו שנה תמימה וכשהוא אומר תמימה להביא חדש העיבור רבי אומר יתן לו שנה ועיבורה:

משנה ו

220 עיר שגגותיה חומתה ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אינה כבתי ערי חומה ואלו הן בתי ערי חומה שלש חצרות של שני שני בתים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של ציפורים וחקרה של גוש חלב ויודפת הישנה וגמלא וגדוד וחדדי ואונו וירושלים וכן כיוצא בהן:

חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף ב עמוד א

ובעו רבנן ז"ל מה ראו אנשי כנסת הגדולה לתלות הדבר ביהושע בן נון,

ותירצו הראשונים ז"ל משום דיהושע בן נון הוא שנלחם בעמלק תחלה והמן היה מזרע עמלק,

225 והא בגמרא דבני מערבא בעו לה ופירשו בה טעמא דגרסינן התם ר' סימון בשם ריב"ז חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון, ומפרשי לה רבנן ז"ל [דכיון] שהוצרכו אנשי כנסת הגדולה לחלק בין כרכים לעיירות משום דהני מיגנו והני לא מיגנו כדאיתא בגמרא, אילו תלו הקף הכרכין בימות אחשורוש היתה ארץ ישראל כפרזים מפני חורבנה ויהיה גנאי לארץ ישראל ולפיכך תלו הדברים מימות יהושע בן נון,

230 ולא בריר לן האי טעמא דבשלמא למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא שייך שפיר שחלקו לה כבוד, שכשם שקדושת הארץ קיימת לענין בית בבתי ערי חומה דין הוא שתהא קיימת ג"כ לענין מקרא מגילה, אלא למ"ד לא קדשה לעתיד לבא עד שבא [עזרא] וחזר וקדשה, כיון דאזלה לה קדושה לענין בית בבתי ערי חומה ושלוח מצורעים ודכוותיהו מה ענין לחלוק כבוד לארץ ישראל לענין מקרא מגילה.

235 ואומר מורי נר"ו דודאי טעמא דמלתא משום דכל מידי דהוה מדרבנן סמכו לה אדין תורה כל מה דאפשר, וכדחזינן בסתם יינם דרבנן דגזרו בה משום בנותיהן שאסרוהו בהנאה החליטו איסורו לעולם כענין יין נסך ודאי דאורייתא, משא"כ בפתן ושמנן ובישוליהן שאסרו אף משום בנותיהן וכדמוכח בדוכתיה וכדברירנא התם (ע"ז כ"ט), והכא נמי כיון שהוצרכו נמי לחלק בין מוקפין חומה לעיירות ומצאו שיש חילוק לענין בית בבתי ערי חומה בין מוקפין חומה לאין מוקפין חומה, אתו אנשי כנה"ג וסמכו תקנתם לאותו דין תורה, ומה להלן מוקפין חומה מימות יהושע בן נון שהוא תחלת קיבוץ ארץ ישראל אף זו מוקפין חומה מימות יהושע בן נון, וזהו ג"כ מה שאמרו בירושלמי כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל אע"פ שחרכה עדיין מצוות שלה חשובות בענינם ואנו סומכין בהם תקנתנו, ואתי אפילו למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא.

240 וכ"ת והא חזינן שאין דין שוה בשניהם שהרי לענין מקרא מגילה אמרינן כרך וכל הסמוך לו וכו', משא"כ לענין בית בבתי ערי חומה שאין נידון כדרך אלא מן החומה ולפנים, וכן טבריא אין לה דין מוקפת חומה לענין בתי ערי חומה מפני שמצד אחד ימה חומתה כדאיתא בגמרא (ה' ב'), ולענין מקרא מגילה מספקא ליה לחזקיה משום דלא ידע דלמאן דפליג בין כרכים לפרזים אי טעמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו וא"כ טבריא הא מגניא וקריא [בט"ו] או דלמא טעמא משום דהני מיגלו והני לא מיגלו וא"כ טבריא הא מגליא וקריא] ב"ד, אלמא כל היכא דאמרת טעמא משום דמיגנו אף בטבריא קורין בט"ו, ור"י פשיטא ליה דקורין בה בט"ו בירושלמי והכי אסיקנא בגמרא דילן במסכת ערכין, וי"ל דאע"ג דסמכו רבנן תקנתיהו אדין תורה לא השוו מדותיהן לגמרי בכל אלא דרך כלל ועל הרוב חלוקין הן בפרטים, שסתם יינם אין כל דיניו שווין ליינן נסך ודאי כדכתיבנא בדוכתיה, והכא נמי כל היכא דמיגנו ויש בה צד היקף חומה מימות יהושע בן נון עשאוה כמוקפת גמורה כגון כרך והסמוך לו, דכיון דסמוך לדרך מוקף ומיגנו בתוכו בעת צרה ובהדי הדדי קיימי ומשתתפי, דינא הוא דליקרו בהדי הדדי, וכן בטבריא כיון שמוקפת חומה ממש מג' צדדים ומגניא מאויבים דין הוא שלא תהא כעיר לענין מקרא מגילה אע"פ שיש לה דין בתי ערי החצרים ואחמיר בה קרא.

255 והיינו דאמרינן בירושלמי חזקיה קרא בטבריא ב"ד ובט"ו חשש על הדא דתני רשב"י ואיש כי ימכור בית מושב וכו' פרט לטבריא שימה חומתה, פ"י לא דמספקא ליה אם איתא להא דרשב"י לענין בתי ערי חומה דא"כ תפלוג אנמר דילן דאמר דהא פשיטא ליה, אלא דמספקא ליה אם הקלו לענין מקרא מגילה כיון דמגניא או לא כיון דמגליא. ר' יוחנן קרי לה בכנישתא דכפרא בט"ו אמר הדא הוא עיקר טבריא קדמתא ולא [חשש] להא דתני רשב"י קל הקילו בקריאתה, כלומר דאע"ג דלענין בית בבתי ערי חומה אין לה דין מוקפת חומה, לענין מקרא מגילה הקילו כיון דמגניא, ומייתי טעמא שלא השוו חכמים מידותיהן בזה דתנינן תמן כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות ותנינן הסמוך לדרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו, פ"י כלומר

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

מגילה פרק ראשון – דף מספר 1

בס"ד, כ"א בטבת תשס"ד.

260 וכשם שהקלו בזה כך הקילו לענין טבריא, והלכתא ודאי כר"י דהכי אסיקנא בגמרא דערכין, מכל מקום מדברי כולם נלמד שטעם מקרא מגילה כדין בתי ערי חומה היא שתלו אותן ומפני כך חוששין לדינם בירושלמי וגמרא, ואי משום כבוד ארץ ישראל גרידא מה ענין זה אצל זה עד שהקפיד בדבר, [אלא] נראה כמו שכתבנו והאמת יורה דרכו.

265 המאירי, מאירי מסכת מגילה דף ב/א

270 ונראה לי הטעם שהכרכים לרוב חשיבותם ראוי להם לשמוח בשני הימים ואם היתה קריאתם בי"ד כבר כלתה השמחה אחר שעבר יום עיקר הנס אבל כשקורין בט"ו אי אפשר שלא לשמוח קצת ביום י"ד שהוא תחלת הנס ועיקרו כמו שיתבאר אבל כפרים ועיירות לא הטריחום אלא ליום אחד והוא יום תחלת הנס ועיקרו ומ"מ מכח המקראות לא היה לנו לדון בכך אלא כל שהיו מוקפין חומה באותו זמן ר"ל בימות אחשוורוש ומה ראו לתלות הדבר בהקף שמימות יהושע למדוה בגמ' בגזרה שוה כתיב הכא בערי הפרזות וכתוב התם לבד מערי הפרזי מה התם מימות יהושע אף כאן וכו' ואע"פ שמקרא זה במשה כתיב והיה לנו לומר מימות משה אעפ"כ תלו הדבר ביהושע שהוא עיקר כיבושה של ארץ ישראל ויש שפירשו הטעם מצד שנלחם יהושע עם עמלק שהיה המן מזרעו וממה שמצאו בהגדה זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע מה נשתנית מצוה זו שנאמרה בלשון זה יותר משאר מצות כשהתחיל יהושע במלחמת עמלק היה מחזר להיותה מסתיימת על ידו אמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור לו כשיגיע זמנו של עמלק לימחות מלפני יהא הוא נזכר עליה והוא ששינונו כל עיר שהיא מוקפת חומה מימות יהושע ובתלמוד המערב פירשו הטעם כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותו זמן ולא היו ערים שבה מוקפות חומה בימות אחשוורוש ואלו תלינו הדבר בימות אחשוורוש היינו דנין אותן כדין פרזי ועכשו נותנין להם דין כרכים ודין שושן וכמו שאמרו אע"פ שאין לו עכשו הואיל והיה לו קודם לכן.

280 **תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק א דף ע טור א /ה"א**

285 כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בחמשה עשר רבי אבהו דרש ישיבה ישיבה מה ישיבה שנאמר להלן מימות יהושע בן נון אף ישיבה שנאמר כאן מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בארבעה עשר רבי יודה בר פזי דרש פרזי פרזות נאמר כאן פרזות ונאמר להלן לבד מערי הפרזי הרבה מאות מה פרזי שנאמר להלן מימות יהושע בן נון אף פרזות שנאמר כאן מימות יהושע בן נון תני רבי יהושע בן קרחה אומר מימות אחשוורוש אמר ליה רבי יוסי בי רבי יהודה וכי מה עניין שושן הבירה לבוא לכאן אם משושן הבירה את למד מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו הא תלתא תניין תנייא קדמייא סבר מימר מימות יהושע בן נון תנייא אחרייא סבר מימר מימות אחשוורוש תנייא אחרייא סבר מימר עיר מכל מקום נמצאתה אומר רבי יהושע בן קרחה ורבי יוסי בי רבי יהודה שניהם אמרו דבר אחד אלא שזה למד מטעם אחד וזה למד מטעם אחד

תוספתא מסכת מגילה (ליברמן) פרק א הלכה א

295 כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר ר' יהושע בן קרחה אומר מימות אחשוורוש אמר ר' יוסה בן יהודה היכן מצינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר הסמוכין לכרך ונראין עמו הרי הן כיוצא בו